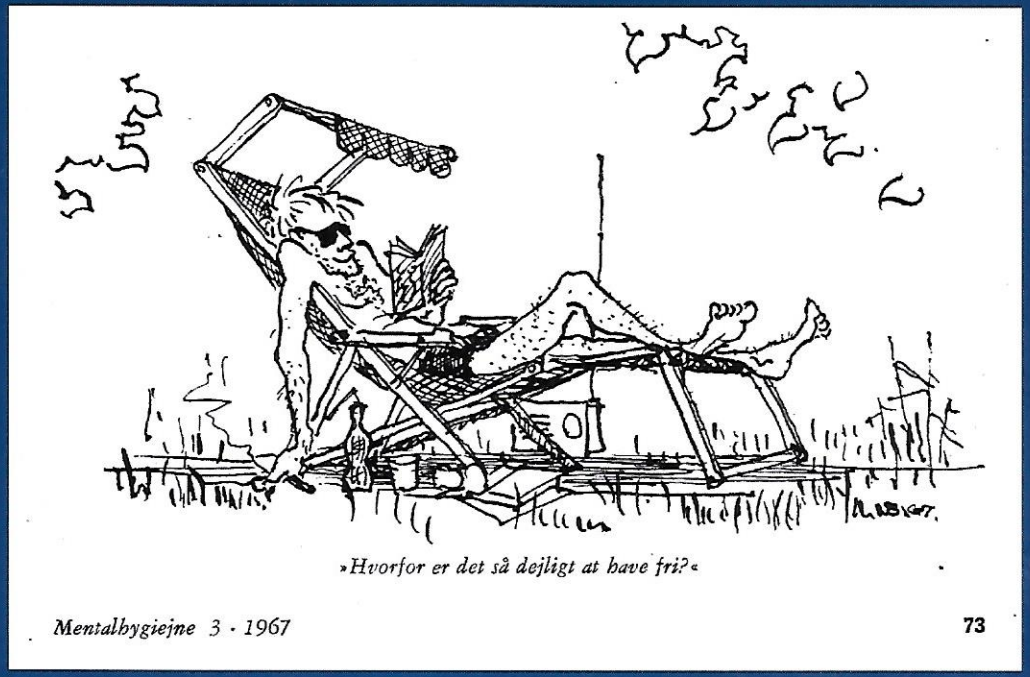
Illustrationer til tidsskriftet

MENTALHYGIEJNE 1962 - 1967

af Niels Sigsgaard

»Hvorfor er det så dejligt at have fri?«

Forord

Jeg har altid holdt af at tegne, så da jeg som arkitektstuderende i 1962 så et opslag på Charlottenborg med overskriften: "Illustrationstegner søges til Tidsskriftet Mentalhygiejne", så var det lige noget for mig.

Det var tilmed et blad jeg kendte hjemmefra, og i ansøgningen hjalp mit efternavn mig sikkert. Om jeg fik jobbet alene i kraft af de frihåndstegninger jeg havde med til interviewet, ved jeg derfor ikke helt.

Men det var godt betalt – 50 kr. pr tegning husker jeg - et beløb som jeg kunne sammenligne med min ugeløn som tømrelærlingepraktikant på kr. 67,40! Dengang var 2 x 4 sommermåneders håndværkerpraktik obligatorisk på Arkitektskolen, og med min konstante pengenød udvidede jeg det lønnede lærlingejob til også at omfatte en del af min af min studietid).

Tegningerne blev til, ved at jeg fik tilsendt de mange forskellige artikler. til gennemlæsning. Fra mine forbilleder – Bo Bojesen i Politiken og Herluf Bistrup i Land og Folk – lagde jeg vægt på en slet skjult ironi: Alvor med humor. Det førte til lidt kontroverser med diverse forfattere, som følte det var dem der blev gjort grin med. Det var det vel også, et stykke hen ad vejen, og jeg måtte henvise til Piet Heins fornemme gruk: "Den der kun tar sjov for sjovt, og alvor kun alvorligt – har forstået begge dele lige dårligt" (frit citeret).

Bladets redaktør i de år hed Eggert Petersen (en nær ven af min far), og han var heldigvis en god kontrolant og lugede de værste "gøren grin med" væk, før tegningerne gik i trykken.

På de følgende sider et udpluk af mine illustrationer i perioden 1962 indtil 1967, hvor jeg rejste jeg til New York for at studere videre på Columbia University.

Ved hjemkomsten fra USA i 1969 kunne jeg tjente mere ved at tegne arkitektprojekter – så slut på min karrierer som bladtegner!

Niels

København 8. december 2018

Før jobbet på Mentalhygiejne havde jeg øvet mig lidt som bladtegner:
Her fra Holte Gymnasiums skoleblad i 1959-61 "Vækkeuret"

Mentalhygiejne
1962 nr. 1

Man siger nok, at Jeppe drikker

tage konflikterne fra mennesket, eller fordi de mener, at velfærdsmennesket bør kunne tåle modgang — at det ikke bør bæres på hænder og fødder — og at man iøvrigt bør bekæmpe tidens materialisme.

Piger i cellofan har også en sjæl

Som altid betragter moralisterne andre menneskers situation ud fra deres egne forudsætninger — og så er det jo så let at moralisere på andres vegne. Hvis man i stedet for spurgte hende selv — soveby-husmoderen — lod hende fortælle om sin tilværelse, om sine følelser, behov og tanker — er det næppe sikkert, at man ville beskrive hendes liv som lutter lagkage. Piger i cellofan har vel også en sjæl! Eller man kunne studere hendes adfærd: deprimeret, uligevægtig, ineffektiv moder og hustru — kort sagt et menneske i nød.

Det er da for resten ikke konflikten i sig selv, der er en menneskeret. Hvorfor skulle vi ellers hylde fred frem for krig, arbejdsro frem for strejke, harmoni frem for skilsmisse?

Mentalhygiejne
1962 nr. 2

Tegning af Niels Sigsgaard

Lad være med at blive provokeret

Vi må lade vore børn få ansvar for hinanden. Når et barn i familien eller i klassen har problemer af betydning, er det hele gruppens problemer, og man må sammen finde måder til at løse dem på. Det er en af grundene til, at man ved familierådgivningen lader hele familien komme, og ikke blot det barn, som familien klager over. Derved stimuleres næstekærlighed og social interesse, og man kan betydelig hurtigere få vanskelighederne afhjulpet, når de ses i hele feltet og ikke isoleret.

Vi må søge at skabe et godt klima omkring børnene, godt kammeratskab, gensidig tillid, gensidig respekt, undgå for megen konkurrence, dyrke samarbejde, og sidst, men ikke mindst må vi kende kunsten at opmuntre.

Vi må erkende værdien af familieråd i hjemmet og elevråd i skolen.

De her skitserede metoder vil kunne anvendes af alle forældre og lærere overfor alle børn, og de vil i betydelig grad være virkningsfulde i vore be-

Derfor er lægen i virkeligheden i en lignende tvangssituation som patienten. Han presses af ydre af ham selv ukontrollable kræfter ind i en position, hvor han realistisk set kun har én ting at gøre.

Og netop fordi både patientens og lægens handlinger derved får tvangskarakteren over sig, er det ganske urealistisk at tro, at pilleforbruget kan begrænses med manende appeller til læger eller menigmand. De kan hver for sig stritte imod udviklingen, og de kan forsinke den noget — og prisen vil da ofte være menneskelig lidelse, men de kan ikke afvende udviklingen, dels fordi de psykologisk set er i en tvangssituation med kun én reel handlemulighed, og dels fordi samfundskræfterne arbejder imod dem.

Skal problemet løses, må opgaven tages op af dem, som kontrollerer samfundskræfterne: den politiske og økonomiske ledelse.

Det er dog et stift stykke, vil en og anden nok sige. Skal politikerne nu også lastes for, at fru Larsen spiser flere nervepiller, end det er godt for hendes sundhed?

Det skal de naturligvis ikke direkte, men når pillespiseriet er ved at blive en landeplage, bliver det svært at undgå samfundsbetragtninger.

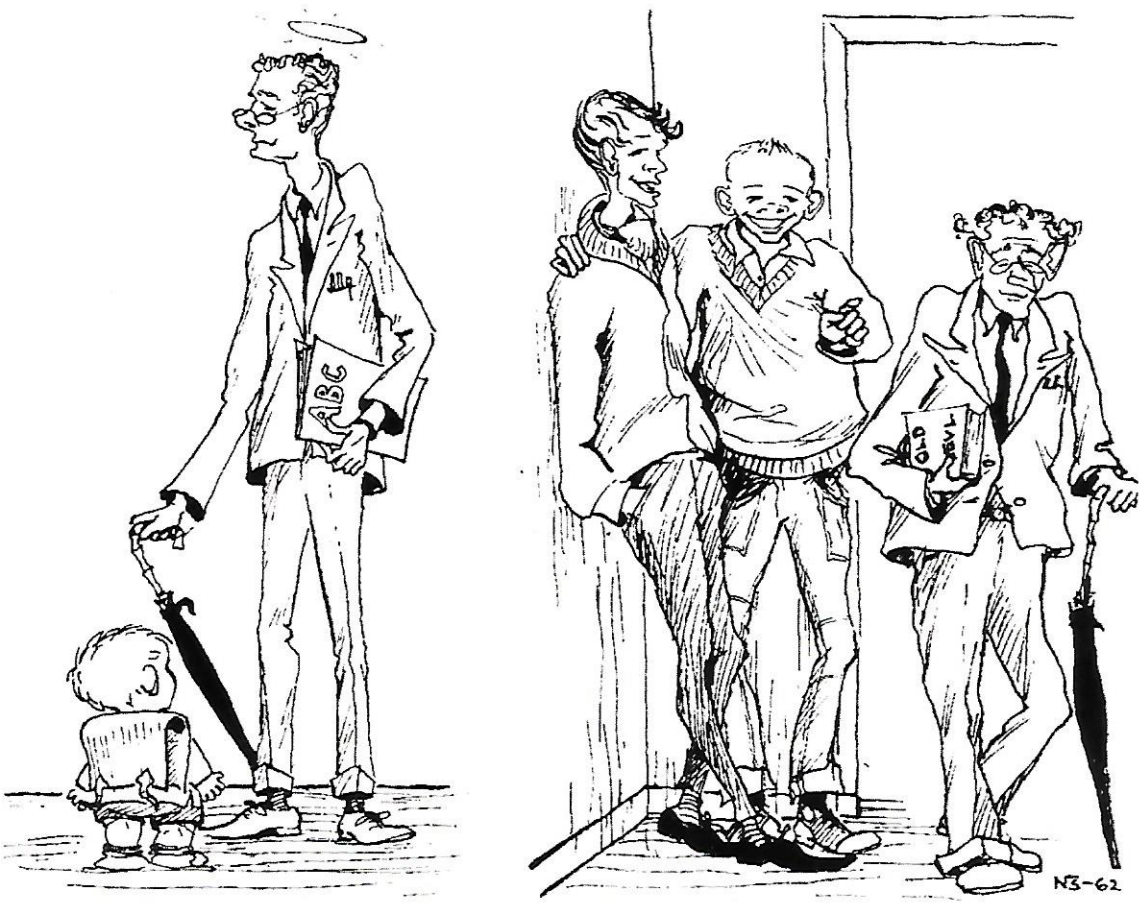
Lægen er i en lignende tvangssituation som patienten

Mentalhygiejne
1962 nr. 4

klasser. Materialet indsamledes gennem en radiokonkurrence med titlen »Den lærer, der hjalp mig mest«. I analysen kunne man udskille en lang række faktorer, ikke alene omfattende de træk, der af børnene vurderedes som positive, men også sådanne, der vurderedes negativt (»jeg sætter pris på Mr. Johnson, fordi han aldrig bliver hidsig«).

De ønskværdige træk anføres her i den rækkefølge, der svarer til hyppigheden af forekomsten i elev-besvarelserne:

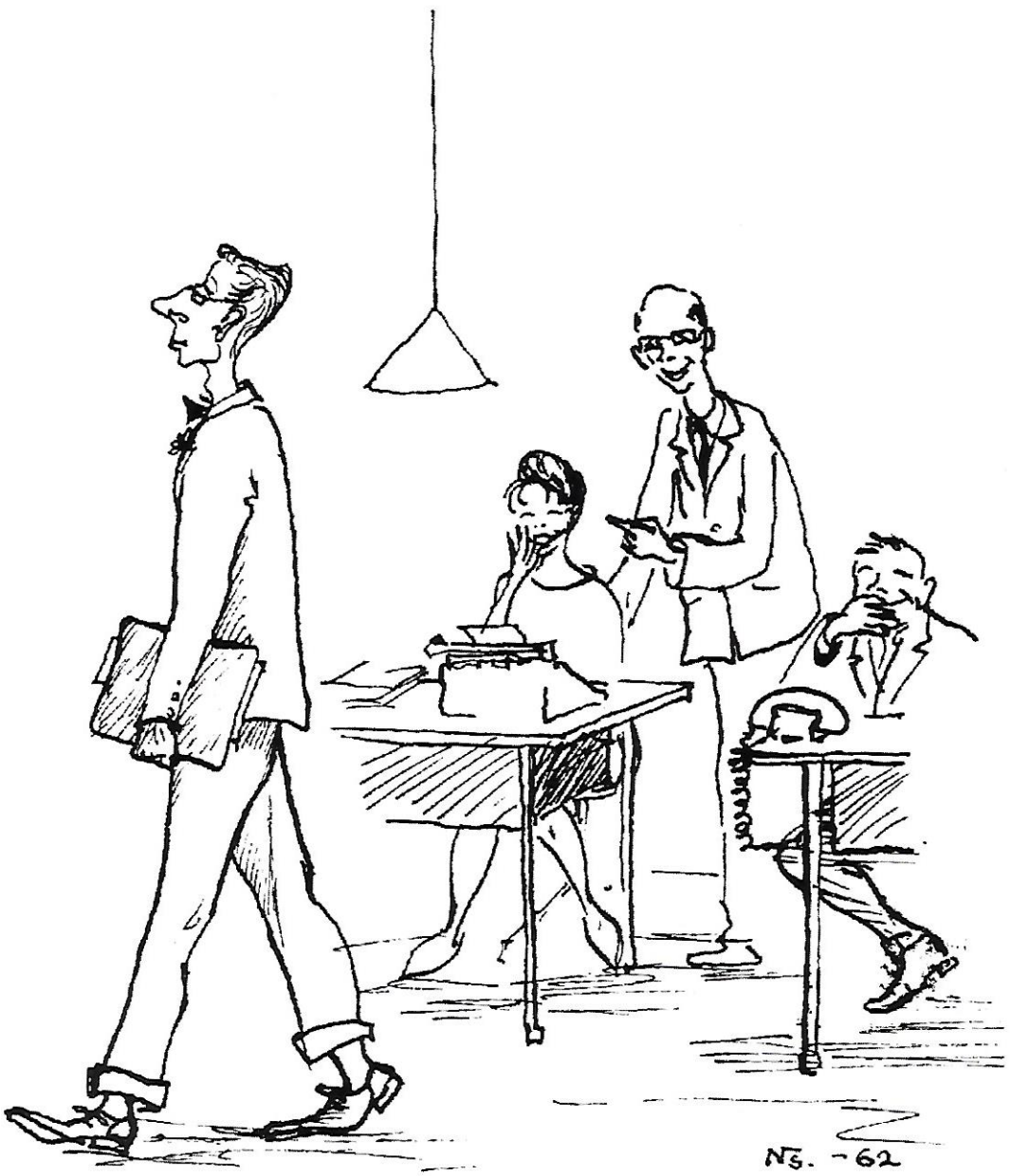
1. Demokratisk holdning.
2. Venlighed og omsorg for den enkelte.
3. Tålmodighed.
4. Omfattende interesser.
5. Tiltalende væsen og behagelig væremåde.
6. Upartiskhed.
7. Humoristisk sans.
8. Stabil adfærd.

Tegning af Niels Sigsgaard

Med årene aftager elevernes idealisering af læreren

Mentalhygiejne
1962 nr. 9

Tegning af Niels Sigsgaard

irrationelle handlinger og følelser. Det, psykoanalysen har lært os, er, at menneskenes handlinger og væsen i en vis udstrækning bestemmes af forhold, som folk ikke selv er klare over — altså af ubevidste mekanismer.

Ubevidste mekanismer

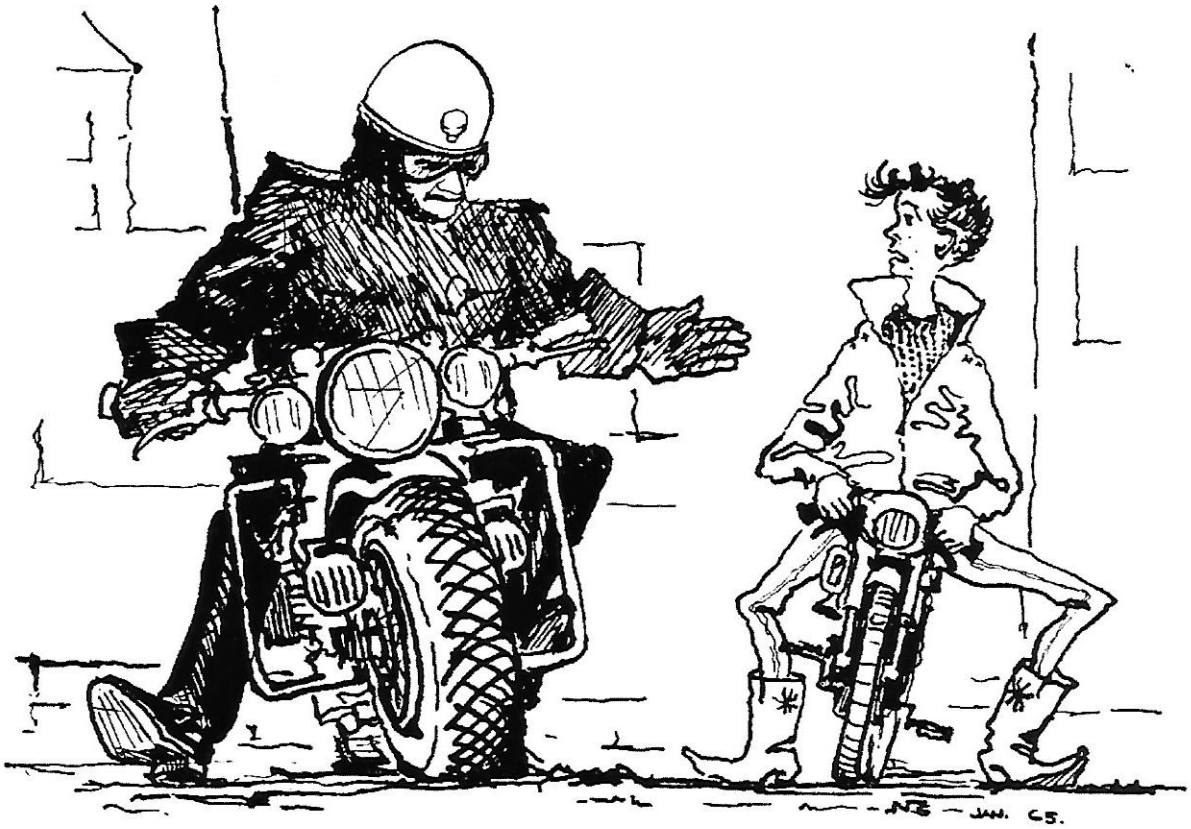
Man véd således, at børn i 3—6 års alderen gennemlever en ganske bestemt psykologisk udvikling, som er af stor betydning for deres senere væsen og optræ-

Tegning af Niels Sigsgaard

Børn gennemlever en udvikling, som er af stor betydning for deres senere væsen og optræden.

Mentalhygiejne
1964 nr. 2

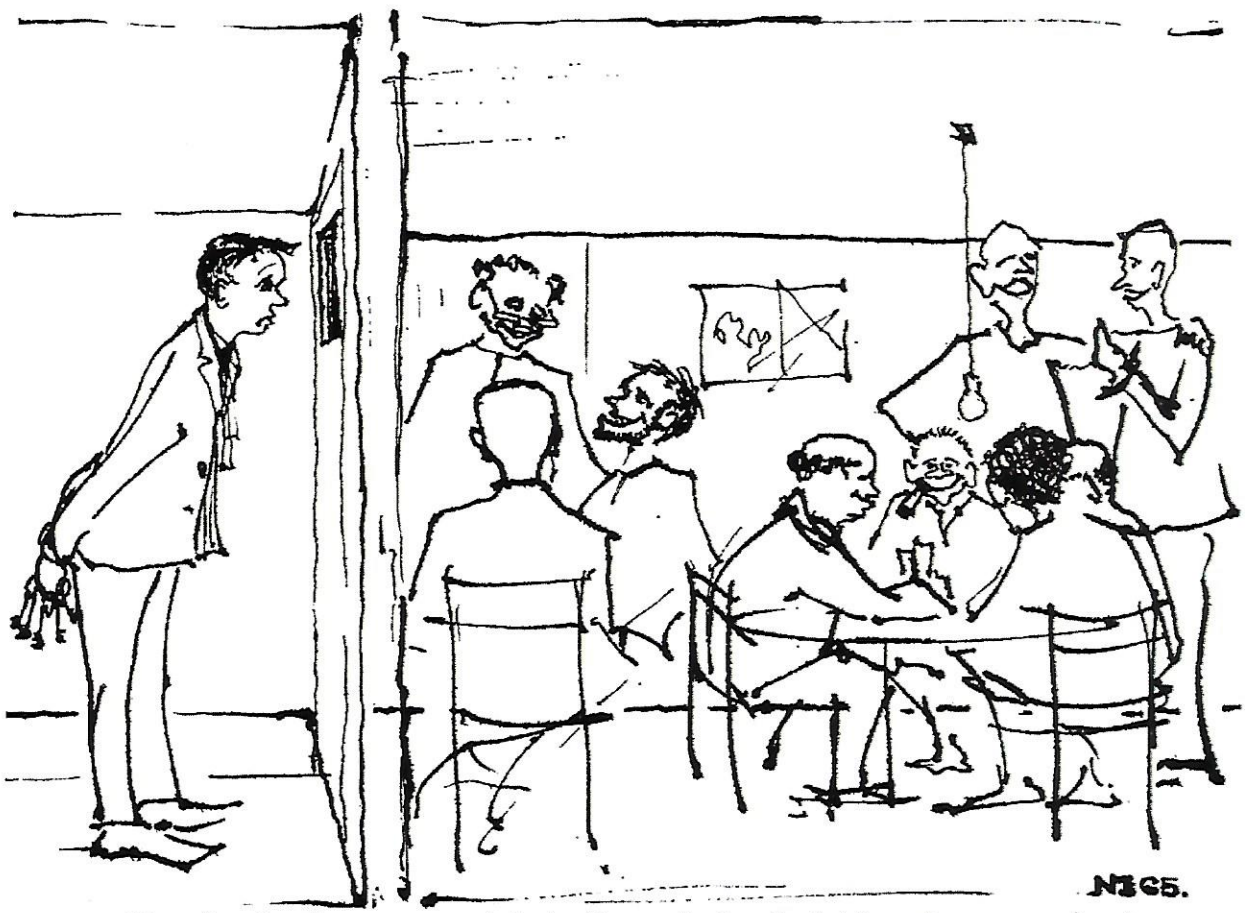
Utænkeligt, at færdselspolitiets uniformering skaber frygt hos mange unge
(tegning af Niels Sigsgaard)

skabte frygt hos mange unge. Og jeg mindes også min tid som ung officer, hvor jeg ikke én, men adskillige gange har fået at vide af admiraler eller generaler: »Ja, Eggert Petersen, jeg hverken kan eller vil forbyde Dem at skrive i aviserne, men ...« Nix pille ved festungen. Ikke alene fordi systemet altid har ret, men også fordi man vasker da ved Gud ikke sit snavsede linned for åbent tæppe.

Det selvtilstrækkelige system

Det er nemlig karakteristisk for et virkeligt system, at det er lukket inde i sig selv, det *er* sig selv nok eller en stat i staten. Tro nu blot ikke, at jeg kun sigter imod det militære system — det er blot i vort land (modsat mange af u-landene) for øjeblikket en karrikatur af de fleste civile systemer. Men fordelen ved en karrikatur er, at tingene sættes i relief — og derfor må vi

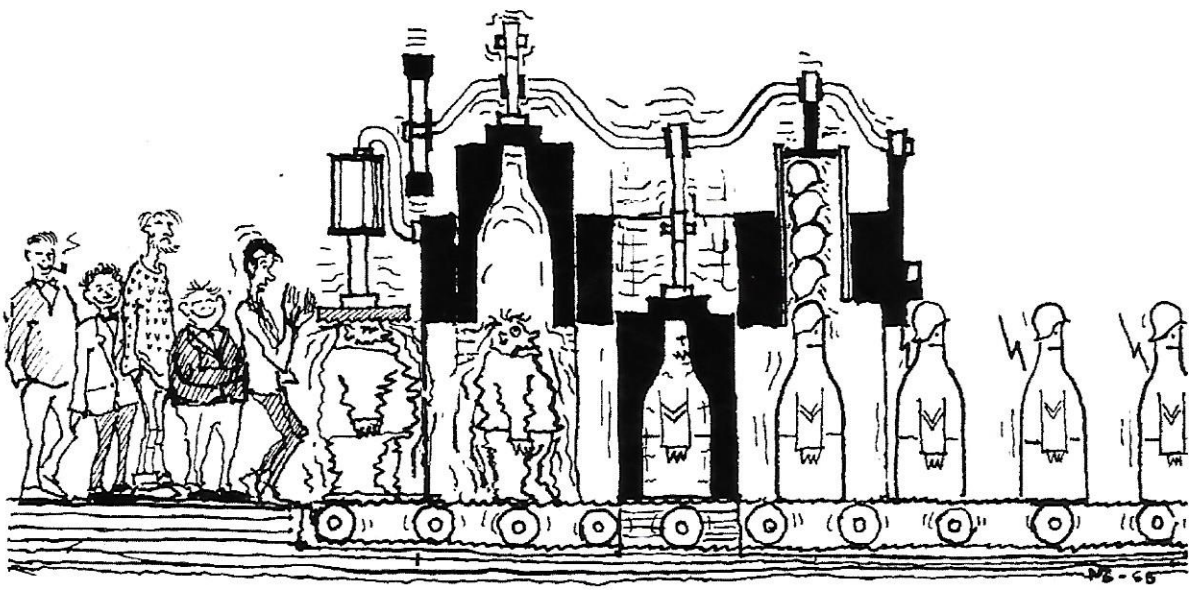
opdaget, fortrinsvis er dem, der har begået mest. Men måske problemstillingen er ufrugtbar, og vi i stedet burde interessere os for, hvorfor nogle af disse næsten 100 procent øjensynlig holder op, mens et sted i nærheden af 8 procent fortsætter i et sådant omfang, at de i løbet af deres liv ender med at blive registrerede.

»Hvordan forebygger man kriminalitet, når 9 ud af 10 er lovovertrædere?«
(Tegning af Niels Sigsgaard.)

Når så mange holder op uden videre, mens nogle få fortsætter, er det en nærliggende tanke, at det er selve opdagelsen og samfundets reaktion på den, som skiller fårene fra bukkene; og ikke nogen urimelig tanke endda. Vi ved en hel del om, at straf og andre sanktioner kan have en uheldig virkning, fordi man derigennem bliver stemplet som »forbryder« og så at sige kan tvinges til at fortsætte i banen; det er straffens kriminaliserende virkning. På den anden side kender vi også den lettelse, det kan være, at regnskabet

Mentalhygiejne
1964 nr. 3

Individets tilpasning til systemet

(tegning af Niels Sigsgaard)

Skal et lukket system, som f. eks. forsvaret moderniseres, kræves der, så vidt jeg kan se, en indsats udefra, eftersom alle ægte system-mennesker er og bliver bundet af systemet. Modsat gælder, at hvis alle nøglepersoner i et system går imod reformer, er der næppe noget at gøre — så vil reformerne i løbet af kort tid blive forarbejdet af systemet, så alt forbliver ved det gamle. Man måtte i så fald slå selve systemet i stykker for at nå videre. I reglen vil dette næppe være nødvendigt, eftersom der normalt vil være en vis del af systemet, som enten selv er mindre vel tilpasset, eller som kan erkende nødvendighedens lov. For forsvarets vedkommende har debatten klart vist, at der er basis for et reformarbejde, hvis man virkelig fra politisk side vil reformerne. Så burde der yderligere — ud over den politiske vilje og generelle målsætning og ud over den militære ekspertise — tilføres reformarbejdet civile eksperter på en lang række områder: sociologer, psykologer, rationaliseringseksperter, pædagoger, læger, ingeniører m. fl. Det ville for de fleste blive en helt ny fornemmelse at skulle arbejde på tilpasning af systemet til mennesket i stedet for at virke for individets tilpasning til systemet. Desværre er det af forsvarsministeren for nylig nedsatte udvalg i al væsentlighed sammensat af pædagoger — og ikke, på en enkelt undtagelse nær, også af de andre nævnte ekspert-kategorier. Man kan imidlertid kun udtrykke håbet om, at udvalget vil få held til at tilpasse det militære system

så let er det ikke. Variationerne er alt for store. Der er dog to særlige typer, man kan hæfte sig ved.

Den *slappe* og afhængige, han, der altid glider udenom og som ikke er særlig aktiv. Han følger med flokken og tager sjældent eget initiativ, følger den mindste modstands lov, springer over hvor gærdet er lavest, retter sig efter lyst- og ulystfornemmelser.

Den *trodsige,* der gør oprør mod enhver autoritet, der stadig skal hævde sig,

Den slappe, passive — og den trodsige, aggressive type.
Tegning Niels Sigsgaard

demonstrere. Når den slappe viger udenom, går han i spidsen og tager initiativ; men han er rastløs, splittet, flygtig og aggressiv.

Disse karakteregenskaber behøver ikke at være konstante livet igennem; de sætter måske kun deres præg på personligheden nogle måneder, nogle år, eller måske kun i enkelte tilfælde. Mange af disse unge viser ofte, når man taler med dem, en forbavsende mangel på ambitioner og fremtidsdrømme og især en stor interessefattigdom. Intet, synes de, er rigtig morsomt, intet værd

Mentalhygiejne
1963 nr. 1

former sig som kedsommelighedens tragedie, eller når der opstår en af disse følelsesmæssige kortslutninger som psykologisk set er totalt uforklarlige, så er der vel næppe nogen anden udvej end skilsmisse.

En del undersøgelser har imidlertid vist, at mange skilsmissebørn har et

Hurra, far og mor skal giftes!

Tegning Niels Sigsgaard

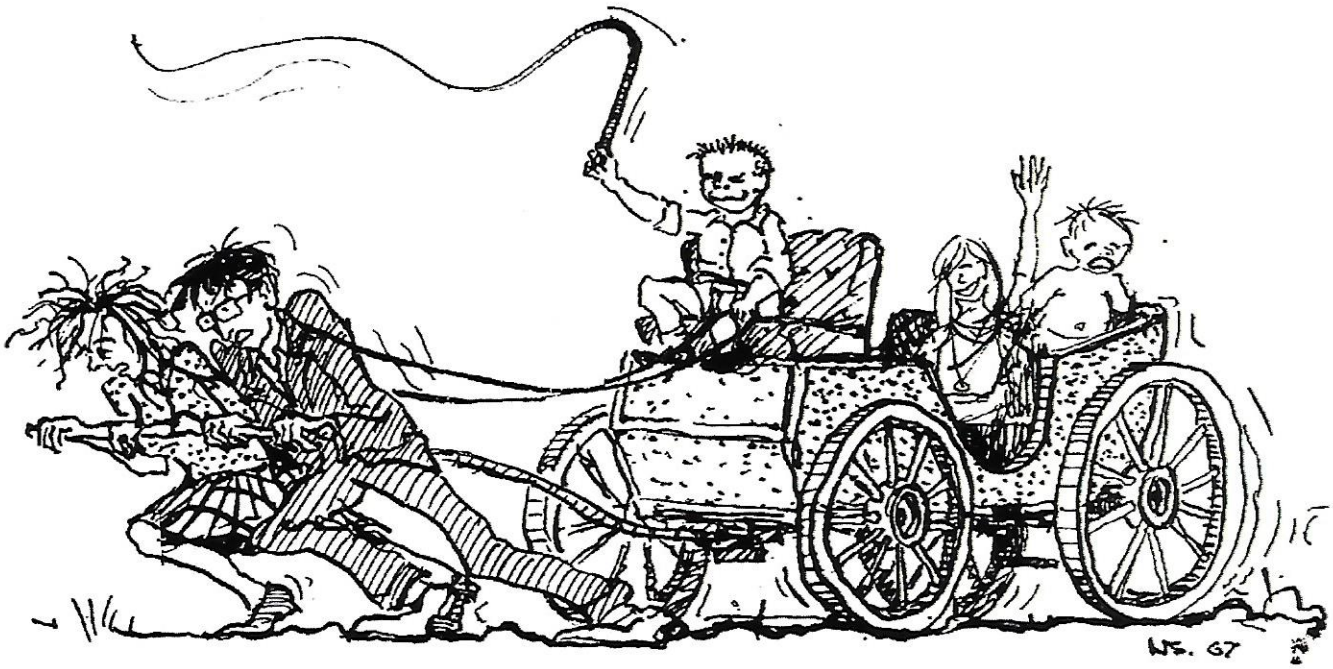
handicap i forhold til børn fra harmoniske og ubrudte hjem. Jeg tror ikke, at man skal bruge dette som argument imod skilsmisser — thi enhver er sin egen lykkes smed, men jeg tror, man skal bruge det som et udtryk for, at mange skilsmisseforældre ikke har gjort sig klart, at en skilsmisse og en etablering af et nyt hjem kræver en særlig indsats fra forældrenes side. At bevare et dårligt

hensyntagen til børnene, at de da skal spørges, inden man beslutter sig til at købe huset. »De får 10 minutter længere til skole — så de må køres«.

En anden køber, en ældre dame, der i forøvrigt er een af hovedpersonerne, er

re børn til at være de evige børn.

— Vi er allesammen syltet ind i en suppe af ord og ideer, der stammer fra dengang da forældre var højeste autoritet, og hvor de til gengæld forstod at dø på et passende tidligt tidspunkt.

Forkælede børn tyranniserer deres forældre, »kører« med dem og kræver — i deres vildsomme egoisme — overordentligt meget af dem.

blevet umyndiggjort af sine voksne børn. (På et meget spinkelt grundlag). Hun kommer med mange af de vigtigste replikker og problemstillinger:

»Man må ikke sige, at man er træt af sine børn, og at man afskyr dem. De andre vil ikke have det«.

»— Romantiske billeder af den gamle

Jeg elskede mine forældre da de var døde. Det er meget lettere at elske noget, der ikke mere forandrer sig.

Foruden følelser mellem forældre og børn og problemer om at blive gammel kommer Eiler Jørgensen også ind på forholdet mellem ægtefællerne:

»Sommetider længes jeg sådan efter, at

Mentalhygiejne
1965 nr. 2

Forebyggende fængsel

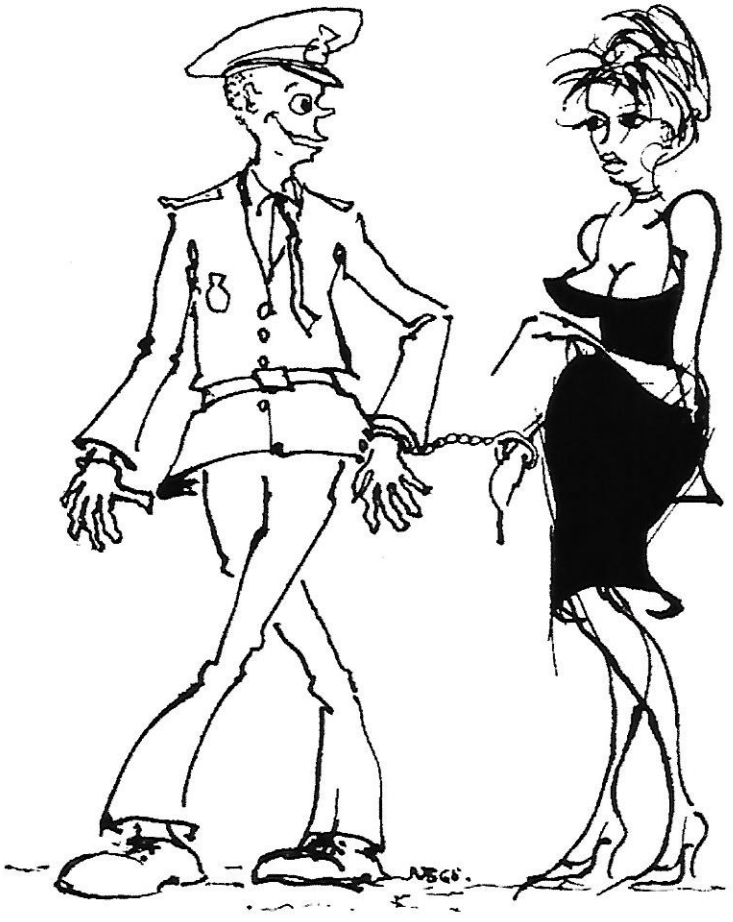
Det er vist normalt en utænkelig praksis i et lille, fredeligt demokrati at anvende simpelt fængsel uden nævneværdig behandling som *forebyggende* foranstaltning overfor *mulig* senere berigelseskriminalitet, så at sige straf på forventet efterkriminalitet.

Det er en form, som karakteriserer retsvæsenet i lande med helt andre regeringsformer — holder vi i hvert fald meget af at tro — men denne side af sagen kommer vi tilbage til .

Klientellet

Den anden side ser sådan ud:

Det gælder generelt, at det er et socialt negativt udsnit af lovovertrædere, som pågribes og straffes, det er de svagere begavede, de psykisk ustabile, de socialt-økonomisk ringest stillede, som figurerer uforholdsmæssigt stærkt i kriminalstatistikken. Det må ses som et resultat af en lang række samvirkende faktorer

»*Hvorfor skal jeg i fængsel? Alle mændene var skam glade for mig.*«
(Tegning af Niels Sigsgaard.)

FRA LANDSFORENINGENS ARBEJDSMARK

Lise på 15

(tegning af Niels Sigsgaard)

Familielivets mentalhygiejne

»Sunde børn er nemme børn« — fortæller havregrynsfabrikanten os. Ja, hvis det bare var så enkelt. I hvert fald véd vi, at ikke alle nemme børn er sunde.

Lise er 15 år og opvokset i et hjem med far, mor og en lillebror, der er et par år yngre. Hun har hidtil været et meget »nemt« barn, sød og stilfærdig. I den senere tid er hun imidlertid blevet noget af en prøvelse for familien, især for moderen.

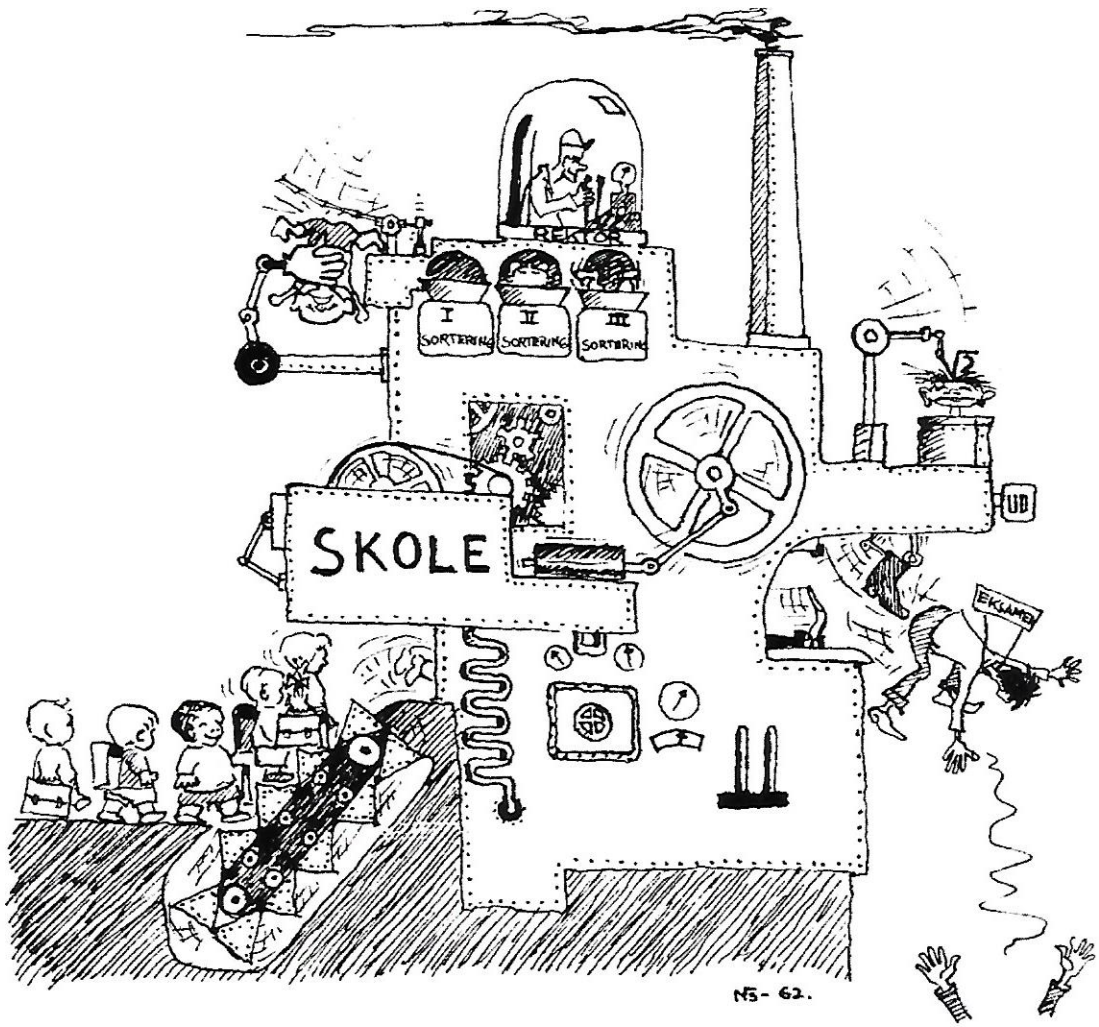
Moderen synes, at Lise er blevet så sur og tvær. Lise er nu meget selvoptaget og har ikke spor lyst til at hjælpe til i huset. Beder moderen hende om noget, eller spørger hun hende om ét eller andet, svarer Lise næsvist og sårende. Tit hænger hun bare i en stol

Mentalhygiejne
1962 nr. 3

skellige lærere, har klasselæreren ofte vanskeligt ved at få tilstrækkeligt med timer i klassen og dermed »berøringsområder« til eleverne, til at kunne skabe den nødvendige atmosfære.

b) tvungent lærersamarbejde

Ligeledes af skemamæssige grunde, men skam også på grund af manglende samarbejde mellem inspektører og lærere, tvinges ofte lærere, som har diametralt modsatte pædagogiske synspunkter til »at arbejde sammen« i klasserne. I ganske enkelte tilfælde kan dette måske give resultat i en positiv meningsudveksling, men i langt de fleste tilfælde opnås nok det stik modsatte, nemlig at klassens lærere arbejder ud fra vidt forskellige synspunkter og grundlæggende indstillinger til børnene. Resultatet bliver da konkret dette, at børnene ikke

Tegning af Niels Sigsgaard.

De store skoler får et kraftigt maskinelt præg

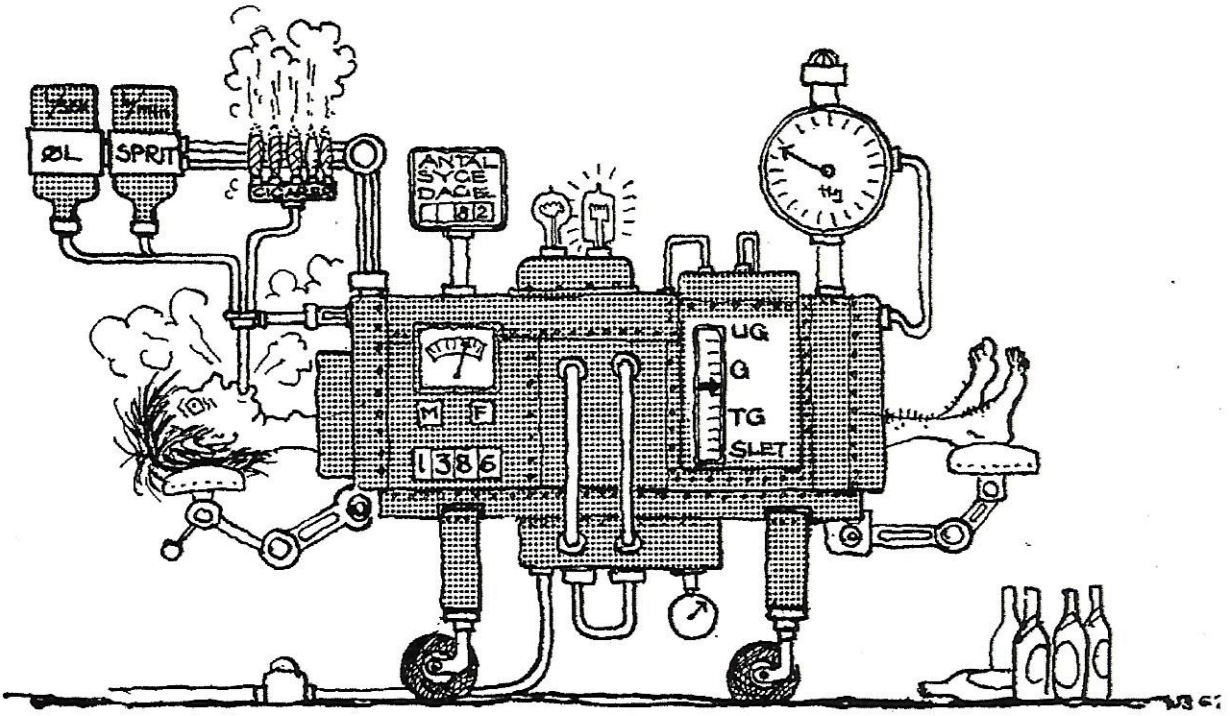
illustrerer ikke nødvendigvis et årsagvisse af konklusionerne grund til at tro, at mere intensive undersøgelser og en mere nuanceret vurdering af forbrugets størrelse ville afdække uafviselige sammenhæng, som hverken skolens folk eller hygiejnikere kunne ignorere.

Ryge- og drikkevaner under et

Ved de to sideløbende undersøgelser er der konstateret visse fællestræk i vanerne, hvoraf et par skal nævnes. For det første øges forbruget kraftigt med alderen; for drengenes vedkommende ændres rygevanerne afgørende fra 16—17 årsalderen, og parallelt hermed forøges alkoholforbruget. For pigerne sker omslaget i alkoholvanerne — fra det beskedne forbrug til det forholdsvis mere avancerede — allerede i 15-års alderen, i hvert fald for de fleste alkoholsorter.

fra denne parallellitet bør fremhæves: blandt de mandlige bestyrelsesmedlemmer finder man navnlig for alkoholforbrugets vedkommende langt flere i en »storforbruger«-gruppe end hvad der gælder for ikke-bestyrelsesmedlemmer.

Der er i rapportens afslutning opstillet 4 kombinationer af ryge- og drikkevaner, som optræder med følgende vægt: a) elever der drikker, men ikke ryger (godt halvdelen af eleverne); b) elever der både ryger og drikker (godt 40 pct. af drengene og knap 30 pct. af pigerne);

c) elever der hverken drikker eller ryger (godt 10 pct. af eleverne under ét); d) elever der ikke drikker, men ryger (kun 1 pct. af eleverne).

For disse kombinationsgrupper er der påvist sammenhæng mellem vanerne og sådanne faktorer som nattesøvnens længde, tid anvendt på lektielæsning, termins-

»Filantropen har udviklet sig til misantrop.«
(Tegning af Niels Sigsgaard.)

pelthen fordi én mand måtte udføre fleres arbejde, og vendingen, at denne eller hin havde »slidt sig op« i forsorgen, var ikke kun en tom talemåde.

Der var dog også andre end disse mere håndgribelige gener:

At arbejdet ver en »gerning« og repræsenterede et livsindhold for forsorgsarbejderen betød, at denne, der oftest levede lukket ude fra samlivet med mennesker uden for institutionen, med en uafviselig nødvendighed måtte have sine egne menneskelige behov, behov for kontakt, for venskab og kærlighed tilfredsstillet via klientellet. I hvert fald to risikomomenter gjorde sig herved gældende. De fleste af os, der har været i den situation, at vi skulle rådgive og vejlede andre, véd, hvor meget lettere dette lader sig gøre, når vi ikke selv er for stærkt personligt engageret; — det er betydeligt nemmere at klare et barns rapserier hensigtsmæssigt, når man som udenforstående, professionel rådgiver kobles på sagen, end hvis det er ens eget barn, det drejer sig om.

Mulighederne for at nå frugtbare, objektive løsninger i konfliktsituationer blev vanskeliggjort, fordi situationen for den stærkt engagerede medarbejder simpelthen aldrig fik lov til at foreligge objektivt.

Det andet risikomoment er noget vanskeligere at beskrive. I et almindeligt kontaktforhold to mennesker imellem vil der altid være tale om en vis gensidighed: man giver noget — og får noget igen. Det hænder selvfølgelig for det

af både voksne og børn, især af børn i de ubeskriveligt betydningsfulde år *fra 0 til 8—10 år,* hvor deres personlighed så afgørende formes, og for denne formnings forløb er de fysiske omgivelser *i og ved hjemmet* af central betydning.

Jeg vil gerne være med til at slå et slag for børneinstitutioner, ungdomsklubber, for sociale centre for voksne. Jeg er sikker på, vi får brug for mange flere, end vi har, og jeg er vis på, de har en stor, stor mission at varetage.

Fritiden i hjemmet

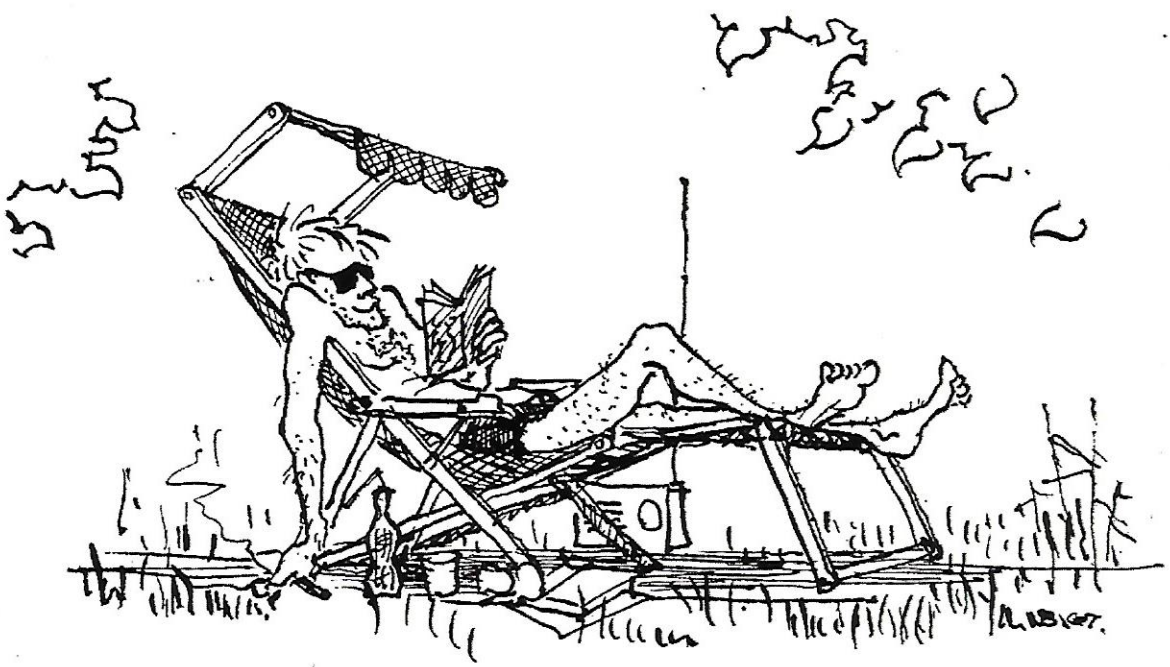
Men bedst af alt, — lad os understrege det meget omhyggeligt, bedst af alt er den fritid, som vi med glæde og personlighedsmæssigt udbytte *tilbringer i hjemmet.* Familieudfoldelse, familievækst, fa-

Det er i *fritiden hjemme,* familien skal tage form, det er her fremfor noget andet sted, *følelseslivet skal hente næring* og ytre sig, og det er her, en række *for et godt liv og samliv nødvendige etiske kvaliteter* skal dannes, fremfor alt *ansvar og social indstilling* — her, hvor vi er os selv i vor egen intime verden.

Mentalhygiejnisk nødvendighed at isolere mod støj

Vore dygtige arkitekter og ingeniører må ofre lydisolationen af boliger langt større interesse og omhu, end hidtil er sket.

Man må virkelig kunne larme lidt i sin bolig uden angst for naboen. Man burde både kunne snedkerere og spille klaver i sin lejlighed, uden at naboen skal være en engel eller gå i byen for at kunne væ-

»Hvorfor er det så dejligt at have fri?«